HEEMKUNDE-KRING "PEELLAND"

te HELMOND

Sekretariaat:
Mej.A.Seelen
Houtse Parallelweg 18
Helmond.

No.6 - 1962.

Bijdragen voor dit
blad aan:
C.van Bokhoven
Oostende 31 A
Helmond.

Excursie op 15 juli
naar Bokrijk en Tongeren.

Programma:

9.30	uur	Vertrek aan de Leeszaal op de Markt.
11,-	uur	Aankomst Openluchtmuseum te Bokrijk.
11,- - 13,30	uur	Rondleiding (door een gids).
13,30 - 14.30	uur	Pauze (voor lunch)
14.30	uur	Vertrek uit Bokrijk. Route over de Markt van Hasselt naar Tongeren.
15.30	uur	Aankomst te Tongeren.
15.30 - 17.-	uur	Bezichtiging van de O.L.Vrouwe Basiliek en van de Schatkamer (o.l.v. een gids).
17,- - 18,30	uur	Rondleiding in het Provinciaal-Gallo-Romeins Museum (door een gids).
18.30 - 19.30	uur	Pauze (voor souper).
19.30	uur	Vertrek uit Tongeren.
21.00	uur	Aankomst in Helmond.

Kosten:

f 7,-- per persoon (bus, entrée's, gidsen, etc. inbegrepen.
Bij de inschrijving te voldoen.

Inschrijving:

op ingesloten formulier (zo spoedig mogelijk wegens het beperkt, is 45, aantal plaatsen!).
Inschrijving geschiedt naar volgorde van binnenkomen van de formulieren!
In open enveloppe, met reisgeld ad f 7,--, in te leveren vóór 1 juli op onderstaande adressen:
Boekhandel de Reijdt-Simons, Kromme Steenweg 35,
Banketbakkerij A. van Mierlo, Molenstraat 213.

Paspoort:

een touristenkaart (ad f 1,-- per persoon) noodzakelijk!
Inlichtingen hierover op het Kasteel-Raadhuis.
Tijdig hiervoor zorgen!

Maaltijden:

koffie, etc. zijn niet in het inschrijfgeld begrepen.
Ieder zorge dus voor zijn eigen lunch en souper.

Tot slot hopen wij, dat de deelnemers volledige medewerking zullen geven door:

a. tijdige inschrijving (vóór 1 juli) bij de opgegeven adressen;

b. gelijktijdige betaling van de reiskosten ad f 7,-- per persoon;

c. te zorgen voor geldig paspoort of touristenkaart;

d. te zorgen voor de Belgische francs, die men nodig zal hebben.

Toelichting:

Aan het einde van het seizoen 1961-1962 wil de Heemkunde-Kring "Peelland" zijn leden een mooie excursie aanbieden naar het openluchtmuseum te Bokrijk, dat een zeer interessant "rijk van cultuurbezittingen" in België is.

Een beschrijving hierover, door de Directeur Dr.Jozef Weyns,heb ik meegebracht na mijn voorbereidingstocht voor deze reis. Hieronder treft U een uittreksel aan uit deze gids met een korte schets van de "tentoongestelde" boerderijen, brouwerij, molen, etc.

In de herberg "In Sint Gummarus" zullen wij van 1,30 tot 2,30 uur gelegenheid hebben ons lunchpakket te verorberen en/of iets te bestellen.

Daarna gaan wij via de Markt van Hasselt, het bekende handelscentrum en bedevaartsoord met zijn mooie gebouwen en kerken, naar Tongeren, de oudste stad van België, met zijn Romeinse omheiningsmuren, die een prachtige O.L.Vrouwe-Basiliek heeft, met een rijke schatkamer annex.

Vervolgens bezoeken wij in deze stad het Provinciaal-Gallo-Romeins Museum, dat o.a. kunst-en gebruiksvoorwerpen uit de vijf eerste eeuwen van onze jaartelling bevat.

Van 6.30 tot 7.30 pauzeren wij op de Markt van Tongeren, alwaar diverse hotels, café's en fritures zijn om een hap of dronk te gebruiken.

Om 9 uur arriveren wij weer in Helmond, waarna wij allen een mooie en interessante dag zullen hebben doorgemaakt, waaraan wij nog vaak zullen denken door de prachtige overblijfselen van de Kempische cultuur, die wij daar gezien hebben.

Wij wensen alle deelnemers (maximaal 45) een pracht-excursie toe.

Drs. P.Hornikx.

Het openluchtmuseum te Bokrijk.

In 1954 werd met de opbouw voorgoed begonnen.
Het domein Bokrijk is bijna 540 HA. groot. Hierin heeft men het openluchtmuseum een uitgelezen plaats gegeven.

Wat is een openluchtmuseum?

De erfenis van eeuwen traditie, heemliefde, vaderlandsliefde zijn hier geen dode begrippen. Het is het ideale museum voor de studie en het behoud van de volkscultuur.

Opvatting:

Overgebrachte hoeven en huizen kunnen in hun nieuw landschap zo worden ingeplant, dat zij op zich zelve, als afzonderlijk monument dienen te worden beschouwd (zoals in Arnhem)of zij kunnen tot een betekenisvol geheel worden geschikt (zoals in Bokrijk).
Het hart van ons museum is het zgn. "Kempisch dorp". Het tweede volkskundig en hoevebouwkundig landschap, dat in beeld wordt gebracht, is Haspengouw en Brabant. Een derde museum-eenheid omvat oost- en west Vlaanderen. Deze drie hoofdgebieden zijn door bospartijen goed gescheiden.

Rondgang door het museum.

1. Poortgebouw.
   Het stoere indrukwekkende uitzicht van deze bouw verraadt dadelijk de rijke Haspengouwse hoeve; het is de voorbouw van een boerderij in gesloten aanleg (zgn. vierkanthoeve). Dateert uit de 18e eeuw.

2. Schattershuisje.

   Dit was een tolhuisje, langs de weg gebouwd.

3. Stenen Pijlerkapelletje. gedateerd 1771.

4. "Winning" bestaat uit vier nog losse bouwdelen: woonhuis, stal en schuur, paardenstal en wagenhuis, bakhuis.
   In de winning zijn twee aparte kamers ten gerieve van de pachtheer, die bovendien kan beschikken over een apart "sekreet", tegen de slaapkamer gehangen!

5. Hoeve uit Kortersem, daterend uit 1667, het primitiefste Midden-Limburgse huistype, dat bewaard is.

6. Paanhuis, of "pannenhuis" was oorspronkelijk een brouwerij. "Panne" is de oude naam voor brouwketel.
Tijdens het Oude Regiem was dit gebouw een "banale" brouwerij, d.i. een heerlijke ban verplichtte de dorpelingen aldaar hun bier te laten brouwen of te betrekken, zodat de dorpsheer er zijn rechten op kon innen.
Het bier speelde eertijds een grotere rol in de voeding en het sociale leven dan nu. Vergeten wij niet, dat het drinken van koffie op het platteland geen twee eeuwen oud is en dat voordien in de plaats daarvan bier werd gedronken.
De oude dorpskeuren bevatten voorschriften nopens de kwaliteit en de maten van het bier, alsmede over de tijd van het brouwen.

7. Ongelukskruis.

8. Beren- of koffiepotmolen.
Bij deze z.g. "bovenkruier" draait het molenhoofd nog op een zetel (en niet over de ring of bovenvlak van het molenlijf, zoals bij de stenen molens!)

9. Schietboom. (de "wip") voor de handboog.

10. Kelderhut.
Dit is de primitiefste woning; een gegraven kuil, waarover een dak op zeer lage wanden was gezet.

11. Kempische boerderij.
een hoeve uit Houthalen- Kwalaak. De richting oost-west keert het huis best naar de zon en beschermt het meest tegen de wind. Dateert van 1825.

12. Ongelukskruis.

13. Hek, dat eertijds behoorde tot het z.g. "Wit Kasteel" te Kerkom bij Sint Truiden.

14. Standerdmolen.
Een bewaard model van een windmolen.
Dateert van 1788.

15. Hoevetje uit Helchteren. Bouwjaar 1815. Hoeve bouwkundig een zeldzaamheid in ons land.

15a. Kilbershoeve uit Meeuwen. Grote Limburgs-Kempische boerderij, met een "gang", die huis en stal scheidt.

16. Dorpsplein, met een poel voorhet vee en voor de brandbestrijding. In het midden: de monumenten van het oude gerecht.

17. Schuur uit Olen, met een dorsvloer en een schaapskooi. Dateert uit 1789.

18. Abdijhoeve. Behoorde vanaf ± 1200 aan de Abdij van Tongerlo-Antwerpen. Pachters van 1393 tot 1954 zijn allen bekend.

19. Huisje Coeckelberghs.
Een van de oudste der bewaarde gedateerde lemen huizen uit de Kempen, van 1679.

20. Schuurtje uit Mol-Zelm. Dit is een "langse" schuur met een "hanebalkendak".

21. Schuur uit Lommel-Kattenbos. Dit is een z.g. "dwarse schuur", waarin de dorsvloer dwars t.o.v. de lengterichting van de schuur ligt.

22. Wellenshoeve.
Bouwjaar 1777, met typische vloeren: grote keien in "huis", kleine rolkeien in tegelverband in de "kamer".

23. Schuurtjes uit Mol-Sluis. Voorzien van "karhut" en van de gereedschappen, die dienden bij het turven.

24. Gerechtsboom, op het dorpsplein, met daarop de schepenbank.

25. Schandpaal, op hetzelfde plein.

26. Watermolen, met een eiken waterrad van vijf meter diameter.

27. Boskapel, van 1845 met een oud Mariabeeld.

28. Huisje uit Oostvleteren (West-Vlaanderen). Andere bouwstijl dan het lemen huisje uit de Kempen (19).

28a. Schuur uit Vinkem. Uit 1539 stammend.

28b Wagenhuis uit Beveren aan de IJzer. Zeer zeldzaam.

28c. Rossekot uit Leisele. Dienstgebouw met een "rosmolen".

29. Mikke uit Lo-West-Vlaamse schuur uit 1715.

30. Zelseschrans uit Herenthout. Misschien een kloostergebouw uit ± 1400.

31. Grens- of paalsteen, van 1666, voor grensafbakening.

31a. Kerkje uit Erpekom. Daterend uit ± 1200, met een oude muurschildering van ± 1400.

32. Herberg "In Sint Gummarus", gebouwd in 1780 in het Pallieterstadje Lier!

33. Olieslagmolen uit Ellikom. Hier werd olie "geslagen", d.w.z. geplet en geperst. Twee hoofdbewerkingen:
1. de zaden breken en pletten;
2. de olie er uitpersen.
Uit 1702.

34. Kapel van O.L.Vrouw van Ter Beek, ± 1700 gebouwd.

Vrij naar Dr. Jozef Weyns.

P.H.

Tongeren.

O.L.Vrouwe Basiliek in gotische stijl, gebouwd tussen 1240 en 1509 met gebeeldhouwde altaartafel (16e eeuw), beeld van O.L. Vrouw van Tongeren (15e eeuw), brandglasramen in Renaissance stijl, koorlessenaar en Paaskandelaar (14e eeuw), schilderijen van Juppin (18e eeuw).

Het altaar stelt in 23 taferelen het leven van O.L.Vrouw voor en werd in het begin van de 16e eeuw gemaakt door het Sint Lukasgilde van Antwerpen voor de kerk van Venray. In 1839 werd het verkocht aan een antiquair. In 1863 heeft het Kerkbestuur van O.L.Vrouw te Tongeren het altaar aangekocht.

De koperen Paaskandelaar (1372 gegoten), de zeer schone arend-koorlessenaar en de vier grote kandelaars (1392) zijn gemaakt door Jehans Joses uit Dinant.

De toren is gebouwd in 1442 en volgende jaren, en voltooid in 1586. Hij bezit een beiaard van 42 klokken.

In het portaal bevindt zich een Christusbeeld uit de 11e eeuw, en achter het altaar kan met de boeien der Turkse slaven zien. Volgens de legende waren twee Christenen door de Turken gevangen genomen en na aanroeping van O.L. Vrouw van Tongeren, werden zij in de nacht voor de troon van Maria in de kerk gevoerd, zodat men hen de volgende morgen bij het openen van de kerkdeuren vond!

Tenslotte komt men in de schatkamer, die een rijke verzameling bevat van reliekhouders, gewaden, ivoorwerk, enz. van een onschatbare waarde, die gaat van de Merovingische tot de hedendaagse periode.

Het Provinciaal Gallo-Romeins Museum is het laatste bezienswaardige, wat wij op deze dag in Tongeren bezoeken. Dit museum (de naam zegt het al) bevat de voorwerpen uit de voorhistorische, Romeinse en Merovingische perioden die in Limburg ontdekt werden. Ook is er een rijke glas- en keramiekverzameling te zien.

Vrij naar diverse brochures.
P.H.

Mededelingen:

Nieuw lid: Th. van Vilsteren, Markt, Helmond.
Hugo de Vries, Kromme Steenweg 13, Helmond.

Bedankt als lid: Th. Brouns, Hilversum.
J. Mollemans, Helmond.

Voor het nieuwe winterseizoen zijn de volgende afspraken gemaakt:

1. bedrijfsexcursie naar de N.V. Carp's Carenfabrieken in september of oktober;
2. causerie door de bekende televisie-spreker: Dr. L. van Egeraat op woensdagavond 10 oktober voor leden en genodigden.

P.H.